

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre. . . . 6 kor.
Egyes szám 20 fillér.

Megjelenik minden hó
1-ső és 15-ik napján.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:
Városháza, földszint 8. szám.
Ide kerüljék a kéziratokat.

KIADÓHIVATAL:
Városi könyvtár- és kiadóiroda.
Ide küldendők az elő-
fizetési díjak és hirdetések.

= KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI KÖZLÖNY. =

Főszerkesztő: Dr. K. TÓTH MIHÁLY tanácsnok. ♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS főlevéltáros, tb. tanácsnok.

J városi politika feladatai.

(Várospolitikai tanulmány.)

Írta: Dr. Tótfalusi Zoltán, városi tb. aljegyző.

(Vége.)

VI. A városi üzemek vállalati és házi kezelése.

A városok vagyonának, háztartásának lényeges alkotórészét teszik a városi üzemek vagy közművek. Így nevezük ezen berendezéseket és intézményeket, melyek a városok tulajdonában vannak s melyeknek célja egyfelől a lakosság számának elsőrendű szükségletének kielégítésére, másfelől a közpénztár jóvédelmének fokozására. Ezen kettős cél által adva van a községi üzemeknek rendeltetése és feladata.

Vannak községi üzemek, melyeknél a közvetlen anyagi haszon nagyon csekély, vagy éppen semmi, megtörténik, hogy a közpénztár az illető üzemre rá is fizet. De a községi üzemeknél a készpénz nyereség, vagy veszteség ugyaszovalan incidentális, mert a városi közüzemek célja a lakosság közös jólétének hathatós előmozdítása lévén, nemcsak a közvetlen anyagi haszon vendő figyelembe, hanem a közvetett eredmény, a magasabb szociális szempont.

A várospolitikai írók között a legújabb időig élénken vitatott kérdés a városi üzemek kezelésének mikéntje. Ugy a vállalati kezelés, mit a házi kezelés elvének nagyszámu hívei és védelmezői vannak. Ha a közüzemek történeti fejlődését tekintjük, akkor a vállalati kezelés a korábbi és a házi kezelés a későbbi fejlődési alak. Már maga ez a körülmény is amellet látszik bizonyítani, hogy a városok belátva a házi kezelésnek a vállalati kezelés feletti előnyét, az előbbire tértek át.

Mielőtt azonban e kérdésben állást foglalunk, lássuk egyenként azon érveket, melyeket a községi üzemek vállalati és házi kezelése mellett és ellen felhozni szoktak.

A községi üzemek vállalati kezelésének egyik legnagyobb híve, illetve a házi kezelésnek nagy ellenzője Lubcock János (Lord Avebury) angol természettudós és politikus, ki „A község és az

állam, mint vállalkozó“ c. művében fejtegeti e kérdésre vonatkozó elveit. Hevesen ellenzi a közhasznú üzemek városi kezelésbe vételét és az egyedül helyesnek a vállalati kezelést tartja.

Azon érvek, melyek a közüzemek vállalati kezelése mellett, illetve házi kezelés ellen szólnak, a következők:

a) *műszaki szempontból* a községi igazgatás sokkal nehezebb, nem oly mozgékony, mint a vállalati kezelés. Üzembővítések, átalakítások nehezebben vihető kereszttül; a közigazgatás összesztes retortáinak megjárása igen hosszadalmas. Új találmányok, kísérletek nehezebben alkalmazhatók. A személyzet, — mivel nem feltétlen szakember veszi fel és ellenőrzi őket, nem áll oly magas színvonalon, mint valamely magánvállalatnál. A protekciónak tágabb tere nyilván, némely állások esetleg nem arravaló elemekkel töltetnek be;

b) *gazdasági szempontból* hátrányosabb a házi kezelés, mert egy város nem rendelkezvén olyan üzleti összeköttetésekkel, mint egy vállalkozó, sem építkezéseket előállítani, sem műszaki berendezéseket beszerezni olyan árért, mint egy magánvállalkozó, nem tud. A város mindig drágábban vásárol, mert vannak olyan konjunkturák, melyeket nehézkes apparátusa miatt kellően ki nem használhat és vannak olyan források és módok, melyeket, mint erkölcsi testület, igénybe nem vehet, égyzóval „a közigazgatás rossz vállalkozó“;

c) *a kockázat szempontjából* előnyös a város pénzügyi viszonyaira a vállalati kezelés, mert így a közpénztár minden kockázat nélkül jut a nyereséghez. Mig a házi kezelés mellett esetleges nagyobb nyereség reményében a befektetési összeg is kockázatra van;

d) *politikai szempontból* hátránya a házi kezelésnek, hogy a város vezetősége az alkalmazottakat esetleg politikai célokra használhatja fel és azok politikai meggyőződését erőszakosan befolyásolhatja;

e) végül a házi kezelés a magánvállalkozási kedvet is megbénítja, mig vállalati kezelésnél egészséges verseny fejlődik ki.

A községi üzemek házi kezelésének hívei fenti érdeket szemben a következőket hozzák fell:

ad. a) nem áll, hogy a házi kezelésben levő vállalatok nem tartanak lépést a műszaki tudományok fejlődésével. Számos külföldi és hazai modern közüzem példája mutatja ezt. A nehézség hibájának az alaposagj erénye állítható szemben. A vállalat vezető állásai nyilvános pályázat útján a legjobb erőkkel tölthetők be. A személyzet megválasztása hasonlóképen történhetik. A hivatalnokok az üzleti eredményből részesíthetők, miáltal az üzem-kezelés iránti buzgalomuk fokoztatik. Ami a protekciót illeti, az mindkét rendszernél egyaránt megtalálható, de egyaránt még is akadályozható;

ad. b) az építkezések és műszaki berendezések méltányos árát a nyilvános árlejtések szabályozzák, s miután a vállalatok jövedelmezősége a város közönségének közös vagyoni érdeke, a kezelés ellenőrzése sokkal fokozottabb, mint egy magán vállalatnál;

ad. c) ami a kockázatot illeti, a város vállalatai rendszerint oly nyereséggel járnak, hogy kockázatról jószerint szó sem lehet. Különösen áll ez akkor, ha már meglevő vállalatok átvételéről van szó;

ad. d) a vállalati alkalmazottaknak politikai célra felhasználását külföldön a már meglevő, hazánkban a szőnyegen levő demokratikus titkos választójogi rendszer lesz hivatva megakadályozni;

ad. e) nem áll, hogy a házi kezelés megbénítja a magánvállalkozást, sőt épen meggátolja a magán üzérkedés tulkapatit.

Míg külföldön az üzemek a községeknek tekintélyes jövedelmet adnak, addig nálunk legtöbb helyen a magánvállalkozásnak vannak átengedve.

Ujabb időben mindinkább kezdik városaink belátni a közüzemek házikezelésében rejlő nagy anyagi forrást és egymás után térnek át a „házi-kezelés” eszméjére. Részint a vállalati kezelésben levő közüzemeket váltják meg, részint házikezelésben levő új üzemeket létesítenek.

Jövedelmező közüzemek létesítése céljából kölcsön felvétele is megengedhető. A községi adósságok rohamos emelkedése néhol aggodalmat szokott kelteni, holott arra ok nincs, mert „míg a nemzeti adósság *improduktív adósság*, addig a községi adósság *hasznos befektetés*”.

A „hasznos befektetés” kifejezés alatt nem kizárólag az anyagi haszon értendő, hanem azon sok közvetett előny is, melyet a közüzemek nyújtanak. A közüzemek a lakosság némely oly elsőrendű szükségletét elégíti ki, melyre magán vállalkozások képtelenek volnának. Magasabb szempontok ezen szükségletek kielégítését a városoknak részint lehetővé, részint köteleességévé teszik. Vannak azonban nagyszámu közhasznu üzemek is, melyek jelentős jövedelmet hajtának. Községi vállalat jövedelmezőségéről csak akkor

beszélhetünk, ha a községi adók, üzemköltségek, kamat, tőketörlesztés, értékcsökkenésre fordított összegek kifizetése után a közpénztárba a községi adók csökkentésére bizonyos összeg folyik be.

A közüzemek jövedelmezőségének hatása tehát legszembetűnőbben a községi adók csökkenésében nyilvánul.

A városi üzemek (vállalatok) a következők: csatornamű, vízvezeték, gázgyár, villamosmű, helyivisut, szemétszállítás, feldolgozás és fuvarozás, közvágóhid, lóvágóhid, hatósági husszék, vásárcsarnok, községi kenyérgyár, jéggyár, gyepterület, malom, közfürdő, uszoda, fertőtlenítő intézet, temetkezési vállalat, szőlőtelep, kő- és kavicsbánya, nyomda, szeszüzlet, téglagyár, téglavető, sörgyár, műfűrész, közraktár, zsibarcarnok, állatkert, mértékhiitelesítő intézet, községi takarékpénztár, zálogház, erdőüzem, vigadó, szálloda, vendéglő, kávéház, korcsma (Rathauskeller); bor- és husfogyasztási adók bérlete, vásári és helypénz bérlete, városi színház, hirdetési vállalat stb.

A városi üzemeket kezelés szempontjából három csoportba oszthatjuk. Az első csoportba tartoznak azon üzemek, melyeknek házikezelésben tartása a városoknak magasabb szempontból kötelesege, — jöllehet azok jövedelmet nem is hoznak. Ilyenek: csatornázás, vízvezeték, közvágóhid, hatósági husszék, gyepterület, fertőtlenítő intézet stb.

A második csoportba tartoznak azon üzemek, melyek jövedelmezőségöknél fogva igen *alkalmasak* a házi kezelésre. Ilyenek: villamosmű, gázgyár, jéggyár, téglagyár, kő- és kavicsbánya, közfürdő, vásárcsarnok, nyomda, kenyérgyár, közraktár stb; szemétfuvarozás és feldolgozás.

A harmadik csoportba tartoznak azon üzemek, melyek különleges szaktudást, fokozott üzleti ismeret kívánnak, vagy különleges természetöknél fogva inkább *alkalmasak* vállalati kezelésre. Ilyenek: zálogház, vigadó, vendéglő, korcsma, színház, vásár- és helypénz, bor- és hus-fogyasztási adók bérlete stb.

Végül vannak olyan üzemek, melyeknek házi vagy vállalati kezelésének helyessége felett az adott viszonyok döntenek.

Ily módon áttekintve a községi üzemeknek egész komplexumát, végeredményként azt állapíthatjuk meg, hogy általános elvet a községi üzemek kezelésére vonatkozólag azok mindenikére megállapítani nem lehet.

Ha azonban a természetes folyamatot nézzük, s az e kérdésben felhozott érveket és ellenérveket, továbbá a gyakorlati élet példait egybevetjük, megállapíthatjuk, hogy a *helyes város politikának* a közüzemek municipálizálására *kell törekednie*. A város vezetésére hivatott elemek az adott viszonyok helyes merlegelésével álla-

pítsák meg a helyes elvet, mely szerint haladva a magánvállalkozás megbénítása nélkül oly közintézményeket létesítsenek, melyek emellett, hogy az összletőség jölétét hatalmasan előmozdítják, a közpénztárt tetemes jövedelemhez juttatják, s ez által az előbbi célt közvetve is szolgálják.

Ily módon a községi üzemek létesítésének és kezelésének helyes keresztülvitele a várospolitika egyik legfontosabb problémája.

Kereskedelemügyi magyar kir. miniszter.

49,863/I.-B.—1913. szám.

Körrendelet.

Valamennyi vármegye és törvényhatósági joggal felruházott város közönségének.

Utépítési munka szerződéses lebonyolítása alkalmával felmerült esetből kifolyólag, a törvényhatósági utalap érdekeinek megóvása szempontjából felhívom a közönség figyelmét, hogy az építkezési munkákra vonatkozó szerződések megkötése alkalmával gondosan ügyeljen arra, miszerint oly esetekben, hol az építkezés teljes lebonyolítása, a jótállási időt is beleértve, I. évnél tovább terjed, biztosítésként takarékpénztári betétkönyv egyáltalán nem fogadható el, az ennél rövidebb idő alatt lebonyolódó építkezéseknél pedig csak azon hazai pénzügyintézetek betétkönyvei fogadhatók el biztosíték gyanánt, melyeknek értékpapirjait a pénzügyminiszter ur óvadékképeseknek elismerte, feltéve, hogy a pénzügyintézet a betétkönyvre vezetett záradékban kijelenti, hogy a könyvben levő betétösszegre kielégítési igényt nem tart és tudomásul veszi, hogy ez összeg biztosítésként szolgál az illető építetével szemben, kinek beelgyezése nélkül az ki nem fizethető.

Semmi körülmények között el nem fogadható biztosíték gyanánt oly takarékpénztári betétkönyv, mit vállalkozó helyett valamely pénzügyintézet tesz le tulajdon jogának fenntartása mellett.

Felhívom a közönséget, hogy erről a kir. államépítészeti hivatalt, (városi mérnöki hivatalt) és a pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvevőseget (városi számvevőseget) tudomásul értesitse.

Budapest, 1913 aug. hó 21-én.

A miniszter rendeletéből:

Harti s. k.,

miniszteri tanácsos.

Körözesek.

21,716—1913. sz. A nyitrai vármegyei köz-kórházzal kapcsolatos családias ápolási rendszerű pogányi-telepről folyó évi június hó 23-án megszökött Vas Dánielné szül. Csere Mária elmebeteg nő. Felkérem az összes hazai közigazgatási hatóságokat, hogy nevezetett nyomoztatni, feltalálása esetén őt őrizet alá venni s erről hatóságot értesíteni sziveskedjenek. Személyleírása: termete közepesi, lesoványodott; arca hosszukás, kissé himlőhelyes; orra, szája rendes; haja barna színű; 47 év körüli. Születési helye: Kup; illetősége: Nyitra, Veszprém megye.

Nyitra, 1913. évi szept. hó 6-án.

Alispán.

14,682—1913. A Wienben az 1850-es években született s ugyancsak Wienben 1911. évben elhalt Pfalz Károly kádársegéd állampolgársága kérdésessé válván, felkérem az összes hatóságokat, hogy nevezett rokonait és hozzátartozóit hatóságuk területén nyomoztatni és feltalálásuk esetén hivatalomat értesíteni sziveskedjék.

Szekszárd, 1913. évi szept. 13.

Főjegyző.

HIRROVAT.

— Az egyetemi klinikák tervezése. A kultuszminiszter a közgyűlésnek ama határozatára, amellyel az egyetemi klinikák tervezését Korb Flórisra bízta, a következő leiratot küldte:

157,502/1913. III. c. sz. Magy. kir. Belügyminiszter.

A válaszirat alapjául szolgáló jeientés száma: 24,601—1912.

A szabad királyi város Közönségének

Debrecsen.

Törvényhatósági bizottsága 1912. évi dec. hó 28-án 517—1912, sz. a. egyebek között kimondotta, hogy Korb Flóris műépítész által készített és a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által jóváhagyott tervvázlatokat és költségvetéseket elfogadva, az egyetemi köz-kórháznak a határozatban megjelölt pavilonjait és melléképületeit a kijelölt fedezet terhére felépítteti, — kimondotta továbbá, hogy ezen épületeket a határozatban megállapított feltételek mellett az államnak átadja és hogy a fentnevezett műépítész a részleges tervek elkészítésével és egyéb műszaki teendőkkel 150,000 korona tiszteletdíj

megállapítása mellett s a bemutatott megbízó levél alapján megbizza.

A város közönsége idézett *határozatát az itt felsorolt részeiben a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur meghallgatása után felülvizsgálva, jövő-hagyom.*

Az iratokat visszaküldöm.

Budapest, 1913 szeptember hó 25-én.

A miniszter helyett:

Dr. Némethy,
államtitkár.

— **A nagybérlet kezdete.** A színház igazgatósága ez uton is tudatja a t. bérliközönség-gel, hogy a bérlet október 1-én, szerdán veszi kezdetét a „Buksi“ nagyszerű operett előadásá-
val. A) napos bérlet 1-ső szám.

— **Szoboszló város marad.** Hajdu vármegye közgyűlésén került tárgyalásra Hajduszoboszló város képviselőtestületének indítványa, hogy irjanak fel a kormányhoz Szoboszló nagyközséggé való visszaalakulása érdekében. Az indítványhoz Kovács Gyula alispán szolt hozzá. Nem helyesli az indítványt, nem érdeke a városnak, hogy évszázados tradícióit feladja. Az állandó választmány javaslatát fogadja el, mely elveti Szoboszlónak indítványát. Kiss János nagy tiltakozások és ellentmondások közben szolt a visszaállítási indítvány mellett. A közgyűlés végül nagy többséggel le-szavazta a szoboszlóiakat s az állandó választmány javaslatát fogadta el.

Hirdetmény.

Az 1913. évi március hó 30-án tartott közgyűlésünk elhatározta a jelenleg forgalomban levő K 400— névértékű intézetünkbeli részvényeknek K 300— névértékű részvényekre való kicserélését. Ennélfogva felhívjuk t. részvényeseinket, hogy a birtokukban levő K 400— névértékű intézetünkbeli részvényeket az 1912. évtől kezdődő szelvényekkel együtt jegyzék kíséretében és számszerű sorrendben pénztárunknál üzleti óráink alatt átadni sziveskedjenek. Az így átadott részvényekről ideiglenes elismervényeket szolgáltatunk ki, amelyek ezek keltétől számított 60 nap multán fognak K 300— névértékű és 1913. évtől kezdődő szelvényekkel bíró intézetünkbeli új részvényekre kicseréltetni. A kicserélés — amennyiben az új részvények is a megfelelő régi nevekre lesznek kiállítva — díj- és költségmen-tesen történik. Osztalék ezentul csak az részvények szelvényei ellenében lesz intézetünk által fizethető.

Általános Forgalmi Bank
Részvénytársaság.

Hirdetmény.

A m. kir. honvédelmi miniszter urnak 1913. évi szeptember hó 6-án kelt 109.094. számú körrendelete szerint a cs. és kir. közös hadsereg nem tényleges állományu legénységének, nemkülönben a m. kir. honvédség nem tényleges állományu legénységének ellenőrzési szemléi a folyó évben nem tartatnak meg.

A tartalékos tisztekkel, tisztjelöltekkel, tisztviselőkkel, valamint hadapródjelöltekkel és hasonló állásúakkal a tisztbi bemutatás az eddigi módon a folyó évben is megfog tartatni.

Miről az érdekeltek ez uton is értesítettnek.

*A városi tanács katonái és
illetégségi ügyosztá-jától.*

Megjelent!

Uj könyv!

**Debreczen régi büntető-
joga és ennek alkalmazása
a különböző bűnesetekben**
:: 1547-től 1750-ig. ::

Eredeti jegyzőkönyvek nyomán írta:

Konczházi KONCZ ÁKOS

Debreczen sz. kir. város főlevéltárosa, tb. tanácsnok.

Ára 3 korona.

Megrendelhető a szerzőnél (Városház,
lévéltári hivatal.)

Hirdetéseket

„A Város“ részére felvesz
a kiadóhivatal

Kossuth-utca, Városház épület.